

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 5. ЈУЛА 1898.

ГОД. XXIII.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 35.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења новоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут за по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ДРАГИЊИ РУЖИЋКИ ПРИ РАСТАНКУ ЈОЈ С ПОЗОРНИЦОМ.

Двадесет седмог јула о. г. као Јелисавета у Шилеровој „Марији Стјуартовој“ јавила се последњи пут на позорници она српска уметница, која је за мал не пуне четири десетине година била прва међу првима и која ће својим одласком оставити зар непопуним празнику. Опростила се и слизи са српске позорнице она, која је ту самосвојним богоданним великим даром својим створила много и много, што не ће усахнути и нестати са нараштајем, него ће се са колена на колено преносити као нешто ванредно, што одваја од свега истоврснога и што као да хоће у лаж да утера оно старо, да потомство не плете миму венце. Драгиња Ружићка и њепо уметништво тако је нешто велико, тако величанствено, тако јединствено, да се само собом одупире неумитној општој пролазности. Клисаће напиши потомци, а можда још и ми, многом чemu, што ће нас занети и одушевити својом величином и неодољивошћу, но кад год нам се пред очи изнесе идеја српске матере, не ће моћи проћи а да се не сетимо Драгиње Ружићке и да у слаткој успомени на њу не уздахнемо: Еј, нема ти Драгиње Ружићке и њене Јевросиме!

Кад је оно године 1860. „Даница“ јавила, да су у Нови Сад дошли „ненадани а тим милији гости, србско театрално друштво г. Ј. Кнежевића“, морала је после прва два приказа нарочито споменути госпођипу Поповићеву, која је првога вечера као Смиљка у Стеријиним „Ајдуцима“ а другога као Зелида у Стеријину „Владиславу“ „развила своје лепе дарове“. Па и даље јавља „Даница“ тे године сваком приликом, да се одликовала та госпо-

ђица Поповићева. Године 1861. извештења је „Даница“, да ће „у друштво г. Димитрија Марковића отићи и наша глумица Драгиња Поповићева“, па јављајући то додаје, да би „ово запста за ово ново друштво била најбоља аквизиција“. И тако „Даница“ хвали ту госпођицу Драгињу Поповићеву сваком приликом, док јој фебруара 1862 не дописа неко из Карловца, да се „Г. Димитрије Ружић, врсни члан нашега позоришта, оженио 11 фебруара, лицем на покладе, лепом гђом Драгињом Поповићевом“, одведавши је пред олтар „у светој обитељи мајке Анђелине у манастиру Крушедолу“. „Весело грување звона са старога звоника“, које је „пратило здравице митроноснога сачинитеља „Светога Саве“ о обеду после светога обреда црквенога“, огласило је том приликом „сретну пригоду“, да од српске Талије није одбегла њена миљеница, но да ће јој као Драгиња Ружићка остати верна служилаца. И како је онда засјало дично и светло име Драгиње Ружићке на обзорју српске уметности, тако је то име остало сјајно ево до данас, па не тавни ни данас тај сјај. Преходница звезда сјаје пуним сјајем и даље, осветљавајући аспера, што воде ad astra, и сведочећи, да се одушевљеној вољи и самонрекорну раду не оте ништа. Кад се Драгиња Ружићка на растанку осврне на прохујале дане свога благословног уметниковања, племенината јој и узвишене уметничка душа мора уживати оно неописано блаженство, које пуни груди сваком, ко без зазора сме за себе рећи, да је нешто створио.

Како ли је Драгињи Ружићки доликовала при растанку јој са позорницом

нарочито Јелисавета, последњи изданак Тјудорске лозе! Влада те великанке проткана је успесима. Ту вам се развија трговина и морепловство, ту вам се полази у нове земље, ту вам се ствара источно-индиска компанија, ту вам цвета велики Виљем Шекспир.

А уметниковање наше Драгиње Ружићке, те силне царице у царству српске Галије, није такођер ништа друго, до сам успех.

У почетку сјајне јој каријере привлачила је уз дар још и младост и свежина, ватreno око и класични обриси изразитога јој лица и бујни јој темпераменат, после је уза све то надошла зрелина и стишаност па се то спојило у прекрасну армонију. Драгиња Ружићка је дуго, дуго остала за дивно чудо млада и крепка и свежа телом а духом већ није никада ни престајала бити млада и крепка и свежа. Таква се опростила, не сишавши ни за корак са зенита своје уметничке славе. У Драгиње Ружићке није смело ни могло бити разговора ни о застоју икад а некомо ли о силажењу и падању. Оно је лице и

данас онако изразито, онај је поглед и данас онако снажан, онај је глас и данас онако звонак, као пре тридесет и више година, о несавладивом јој духу да и не говоримо.

На шта да јој каже човек на растанку, како да је испрати, чим да јој захвали за неоцењено добро, што учини просвети српскога народа? Бечлије украсиле ходнике у ложе дворскога позоришта ликовима Ретихове, Волтерке и других, Буковац изнесе Хрватима па завесу земаљског им казалишта уз Гундулића, Деметра и друге још и Мандровића и Строциницу — ми таквих награда или немамо или не ћемо да имамо те нам не остаје друго до просто српски из чиста срда рећи: Евала ти и хвала, Драгиња Ружићка! Ти си нам годинама и годинама била побудилаца, тештилица, у теби нађосмо толико и толико пута најплеменијије разоноде и најнепорочнијег уживања, тебе гледајући уверавасмо се сваки пут, да је Србин и на том пољу створен за велико, те да не морамо очајавати о напретку српске просвете. Хвала ти за све то!

Јован Грчић.

СВЕЧАНА ОПРОШТАЈНА ПРЕДСТАВА ДРАГЕ РУЖИЋКЕ.

У суботу, 27. јуна о. г., били смо сведоци врло лепе, ал' уједно и сетне светковине на напој позорници.

Тога дана опростила се Драга Ружићка, дична наша уметница, са позорницом, на којој је 38 година свесно и савесно радила истрајном вољом, неуморним маром и дичним успехом.

За свој опропитај била је изабрала улогу енглеске краљице Јелисавете у Шиллеровој „Марији Стјуартовој.“

Драга Ружићка приказала је, тако нам бар се учинило, Јелисавету као никад до сада, и одабрана публика, која је дупком папунила позориште, непрекидно је повлађивала уметничкој игри њезиној и бурном изазвању не беше краја.

Ал' права светковина настаде тек између четвртог и петог чина.

Кад се завеса дигла, указала нам се на позорници лепа, дирљива слика.

На среди позорнице беше сто, за којим је седео др. Лаза Станојевић, начеоник „друштва за српско народно позориште“, десно од њега седела је јубиларка Драга Ружићка, а лево је седео за столом А. Хацић, управитељ нашег позоришта, а за њима у полукругу стојали су сви чланови наше народне позоришне дружине у свечаном оделу.

Прво је узео реч др. Лаза Станојевић и поздравио је јубиларку овим лепим говором:

„Навика је једна мука а одвика две“

— вели наша српска пословица. Навикни дете у колевци, да га успаваш јуљањем и певањем, па онда покушај, да га после дужег времена од тога одвикнеш, уверићеш се, да ће дете плачем показати, да му нечег досад угодног и повољног не- достаје.

Кад се човек у младим годинама привикне с дана у дан на све само могуће неуредности живота, па наступе прилике, да са својим навикама мора да раскрсти, е ту онда већина подлегне својој страсти, а мало их је који имају толико челичне воље и мушких самонрекреја, те да одоле искушењима.

У зрелијим годинама постаје човек — већ по самој природи — конзервативан, навикне се, да уредно и у једно и исто доба, леже и устаје, једе и одмара се, и кад му се тај његов ред поремети, он је невољан и незадовољан.

Сасвим је противно од тога код човека, који вечно путује, који је што 'но наши веле; „Данас на једном а сутра на другом крају света“. Тај кад дође у мир, не уме у њему да се нађе, мир му не- годи; јер је супротан његовим навикама; а шта тек да кажемо у овом данашњем нашем случају за жену, која је од ране своје младости па, ето, до у сутон ста- рости своје навикла да вољно и неуморно 38 год. служи у храму наше Талије? Ка- ко тек њој мора бити тешко, кад помисли, е још само за који трен ока, па ће се завеса спустити последњи пут, да је за навек сакрије испред очију благодарне по- зоришне публике, која јој је у току тих 38 година неуморнога рада њена на све могуће начине и при разним приликама показивала своју наклоност и допадање.

Јест, сви у дубини душе признајемо, да гђи Драги мора бити тешко у срцу за овај мах, кад се растаје за навек са својим најдничнијим на свету — са позорницом, на којој је провела цео век свој; ал' нека се теши, да смо њене заслуге дубоко урезали у благодарна срца наша, а повесница нашег позоришта забележиће златни слови име Драге Ружићке међу своје великане и прваке. — А сад при растанку

молим Вас, поптovана госпо, да примите од централне управе овај малени дарак као видљив знак благодарности за Ваше неуморне труде и велике заслуге и као лешу успомену па данашње вече и ра- станак.

Ја сам уверен, да ће те се и у миру Вашем сећати свију ведрих и веселих као и тужних и суморних дана, што сте их код позоришта провели, уверен сам, да ће те се благодарно сећати централне управе, која Вам је показивала сваком даном приликом своје одликовање, сећаће те се бивших и садашњих позоришних дру- гова и другарица, којима сте служили за узор вредне и савесне глумице.

Збогом гђа Драга, дична глумице и вредна уметница наша, збогом!“

Кад је начеоник довршио свој говор, предао је Д. Ружићки у име управног од- бора позоришног веома леп сребрн лаво- ров венац. На листићима тога венца биле су урезане главније улоге јубиларкине.

За тим је проф. Тих. Остојић топ- лим речима поздравио Д. Ружићку и пре- дао јој у име госпођа Српкиња Новосад- киња веома диван златан сакат с укусним ланцем, а у име госпођица Српкиња Но- восадкиња дивно израђену златну гривну, укraшену брилијантима и бисером, а уз то предао јој је веома лепу киту од све- жега цвећа.

На послетку предао је мали Стеви- ца Марковић у име родбине лепо израђену котарицу, пуну цвећа са жељом: „Да Бог још дugo поживи баба — Драгу“, — као што то тако лепо рече.

После тога опростила се наша Драга Ружићка овим срдачним речима: „Данашњим својим ступањем на позорницу узи- мам опроштај од моје миле и драге, никад незаборављене позорнице, а тако исто и од Вас свију, који сте ме за време мога глумовања обасијали толиким и толиким знацима љубави и признања. Задржите ме у успомени онаковој, какву сам заслужила кроз пуних тридесет и осам година мог неуморног рада на овим врелим даскама, што свет значе. Молим славни управни од- бор, поштовану публику и дичну омладину,

да сви редом приме моју најтоплију благодарност на указаној ми почасти и одликовању, које ће ми остати у вечној и драгој успомени. Остајте ми с Богом! Остајте с Богом и ви другови и миље другарице! Сећајте се у своме раду оне, која је крчила и раскрчила трновити пут и утрла стазу, на којој ће те без мене продужити рад ваш тако користан за народну просвету.“

Јубиларка је тим говором својим, који је потекао из срца, дарнула до суза све слушаоце.

Кад је довршила свој говор, пљескању и усклицима не беше краја.

То је тако трајало неколико тренутака, док се завеса није спустила, која нам је сакрила једну од најзаслужнијих наших глумица, која је, као што тако згодно рече, „крчила и прокрчила пута“ и која беше увек узор марљивости, савесности и истрајности.

Нови Сад се у име целога овостраног Српства достојно опростио од поноса и дике наше позоришне дружине, од сјајне звезде, која је сјала и сјала на небу наше глумачке уметности и за собом светла трага оставила.

Да је Нови Сад могао овако лепо дати и видљива знака своме признању, можемо захвалити госпођама Марцији Вучетићки и Даници Гостовићки и госпођицама Зори Вучетићевој и Ивани Гостовићевој, које су се својски бле заузеле да скупљају

прилоге, како би се могли купити онако сјајни дарови. Искрена им хвала на томе!

Јубиларка је добила са стране многе и многе врло лепе телеграфске поздраве.

Отац и творац нашег народног позоришта Јован Ђорђевић послao је поздрав с овом искреном жељом: „Да Вас Бог дуго одржи у здрављу и животу, као пример сталности и постојанства, на који ће се млађи нараштаји свагда моћи угледати. Бог Вас живио!“

Тако је наш песник Лаза Костић поздравио нашу Драгу овако: „Жао ме је позорище, а Вама честитам!“

Прва хрватска глумица Марија Ружићка — Строцијева послала је овај лепи поздрав: „Свршетак напорног дјеловања био вам почетком низу година среће и задовољства!“

У повесници српског народног позоришта забележиће се златним словима име Драге Ружићке и многоврсни успешан рад јој око развитка и унапређења српске народне глумачке уметности!

Живила нам још дуго и много на понос свију оних, који су је научили високо ценити и поштовати са ванредног глумачког јој дара, којим је прибавила себи неувеле венце глумачке славе, глумачке величине!

Живила!

ИСТОРИЈА.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Марија Стјуартова“, жалосна игра у 5 чинова, од Ф. Шилера, превео С. Д. К., приказана дне 27. јуна 1898.)

Прослављена наша уметница гђа Драга Ружићка решила се, да се од публике опрости као краљица Јелисавета у класичној Шилеровој трагедији „Марији Стјуартовој“, у којој је она толико пута на позорници тријумфовала. О самој Шилеровој трагедији не треба много речи тро-

шити; о њој је по више пута у овом листу говорено. И ја сам о тој заиста класичној трагедији изложио своје мишљење у бр. 38. овог листа од г. 1891. Чим више проучавам ово ремек-дело ћенијалног немачког песника, све се више утврђује моје мишљење, да ће најлепша краљевска грешница, у идеалној слици Шилерова ћенија, одржати се и онда на позорницама цивилизованог света, када већ давно нетрагом испчезну толики драмски песмотвори, што се

данас, рачунајући само на спољашњи ефекат, тако поносно башкаре на позорници. Трагедија „Марија Стјуартова“ носи и у својој концепцији и у својој садржини обележје Ђепија првог реда, а њена техника управо је савршена. Шилер је, дакако, Марију Стјуарткињу у велико идеалисао. Он је њезине неоспорно велике грехе прелио мириром узвишеним кајањем и витешког прегора. Али да узмогне постници за њу што више симпатија, страха и сажаљења, он је био принуђен, донекле изопачити историјску појаву иначе велике краљице Јелисавете. Док је Марији Стјуартовој улио велике мисли и узвишено осећање витешког поноса, дакле праву краљевску душу, учинио је Јелисавету завидном, бездушном хипокриткињом. Ова контрастика тако му је класично испала за руком, да би без ње једва могао постници ону управо узориту градуацију драмске радње, где сукоб међу два тако опречна индивидуалитета постигне свој вршак у трећем чину, у првом сусрету Јелисаветином са Маријом, како би после сасвим психолошки разумљиве перипетије дошло до искривљене катастрофе. Али осим те контрастичке знаменитости је у овој драми управо класично доследна карактеризација свих лица. Гроф Лестер (г. Ружић) остаје од почетка до краја куквица, барон Борлиј (г. Лукић) неумољив, хладан државник, гроф Шрузбериј (г. Николић) племенити човекољуб. Сва црноведања и чином приказана радња сваког појединог мушких и женских лица одговара у свemu оном темељном нацрту карактера, како их је велики песник у експозицији прелиминара.

И у парапластичком преводу Сирие Димитријевића Которанина осваја нас величјност Шилерова песничког Ђепија, те осећамо, како на крилима велика духа паше мисли и осећаји поглеђу у неке необичне висине, куда нас само Ђепије може однети.

Али да пређем на приказ класичне Шилерове трагедије. Гђа Ружићка завршила је своју тријумфаторску уметничку каријеру управо класичним приказом краљице Јелисавете. Неки необични утисак учинила је овај пут акцептација Јелисаветиних речи на почетку другог чина: „Наваљиват' на ме сад немојте грофе Бешћевре: није доба сада, ја вам опет вељим!“ Те овај пут тако значајне речи биле су прељудијум у онај дирљиви опроштај честите наше глумице на позорници од управе, публике и

другова, после четвртог чина. Није било ока, које је те вечери суво остало. Сви смо у том часу осећали, да, је довршена историја једне сјајне уметничке каријере, и да за њом остаје велики упитни знак.

Гђа Вујићка, у улоги Марије Стјуартке, била је и овај пут као увек величанствена и својом још увек симпатичном, отменом појавом и управо класичним приказом узвишеним попоса, прегора и кајања симпатичне краљевске грешнице. Гастајући се од гђе Ружићке, чула се једна жеља, да нам барем гђа Вујићка неда још дуги низ година осетити горчину елегичног растанка од оних првих поборника наше позоришне уметности на овој мртвој стражи српства.

Г. Лукић је и овај пут познатом својом виртуозношку приказао неломиву непопустљивост хладног државника барона Борлија; а морамо признати, да и улога грофа Шрузберија одговара индивидуалитету г. Николића, који ју је лено приказао, баш као и г. Васиљевић витеза Палета. Гђа Тодосићка стекла је опште признање ради промишљеног приказа племените Ане Кенедијеве.

Али нисмо задовољни са г. Спасићем у улоги Мортимера. То није био занос, то није била декламација, то беше страст, већа од слепила, то беше галоп говора, који није управо нико разумео. Такав патос, таква брзина противи се свим захтевима позоришне уметности, која нема смисла, ако не рачуна на разумевање публике. Даровити и симпатични наш уметник мора се одучити од такове врсте патоса и брзања, јер без тога невреде ни оне толике његове друге приказивачке врлине. Он је у почетку приказао Мортимера, како га је песник и замислио, и онда га, ето, од једаред у галопу и хипернатосу, који може оставити само непријатан утисак. Била би велика штета, да управо лепи глумачки дар Спасића ради хиперратетике и галопирања у говору удари странпутницом, а ми од њега с пуним правом очекујемо да тога не ће учинити.

Споменути нам је још, да су и носиоци споредних, декоративних улога такођер своје учили, да нам ово опроштајно веће заслужне наше уметнице остане у најлепшијој успомени.

J. Хр.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

32. Представа.

У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ.

Ван претплате.

У Новом Саду, у недељу 5. (17. јула) 1898.

ИГО ДРУГИ ПУТ:

КАРЛОВА ТЕТКА.

Шала у 3 чина, написао Тома Брандон. — Редитељ: Добриновић.

ОСОБЕ:

Сер Франсис Чесни, пре тога
шуковник у Индији — — Васиљевић.
Стеван Спитиг, адвокат — — Давић.
Цек Чесни } Оксфорд- Спасић
Карло Вајкхем } ски ћаци Поповић.
Лорд Фокур Баберлип } Добриновић.
Брасет, универзитетски фактотум Маџић.

Дона Лучија Д' Алвадоре, Карлова тетка — — Ђ. Динићка.
Ана, синовица Спитигова — Д. Туцаковићега.
Кети, пунгла Спитигова — З. Ђуришићева.
Ела Делахеј, спроче — — Д. Стефановићка.
Мара, слушкиња Спитигова — Л. Вујичићева.

Догађа се у Оксфорду. — Добра давашње. — I. и II. чин у струну Цековом. — III. чин
код адвоката Спитига.

За данас заказани комад: „Прибислав и Божана“, не може се приказати с тога, што је војничка музика ц. и кр. 70. пешачке шуковније петроварадинске званично спречена, да прати песме, којих у том комаду много има. Тај исти комад даваће се у уторак 7. (19.) јула о. г. у претплати.

У уторак 7. (19.) јула први пут: „Прибислав и Божана“. Историјска драма с певањем у 5 чинова, написао Драг. Ј. Илић, музика од Д. Јенка.

Ко од наших поштованих претплатника жели своју ложу или своја места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у књижарници браће М. Поповића најдуже до 11 сата пре подне.

Улазнице могу се добити у књижарници браће М. Поповића од 8—12 са хата пре подне, и после у позоришту на каси.

Умољавају се пошт. госпође и госпођице, да изволе у позоришту без шепира седити.

Почетак тачно у 8 са хата у вече.